

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Запорізька політехніка»

Кафедра Економіки та митної справи
(найменування кафедри, яка відповідає за дисципліну)

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Декан Олена Васильова

« 22 » 08 2026 року

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ОК 09 Митне адміністрування та політика протекціонізму
(шифр за відповідною освітньою програмою та назва навчальної дисципліни)

освітня програма (спеціалізація) Міжнародна економічна та митна діяльність
(назва освітньої програми (спеціалізації))

спеціальність С1 Економіка та міжнародні економічні відносини
(код і найменування спеціальності)

галузь знань С Соціальні науки, журналістика, інформація та міжнародні відносини
(код і найменування галузі)

ступінь вищої освіти другий (магістерський) рівень
(назва ступеня вищої освіти)

програма з дисципліни Митне адміністрування та політика протекціонізму
(назва навчальної дисципліни)

спеціальності С1 Економіка та міжнародні економічні відносини,
(код і найменування спеціальності)

освітня програма (спеціалізація) Міжнародна економічна та митна діяльність
(назва освітньої програми (спеціалізації))

Розробник (и): Лісніченко М.О., доцент кафедри Економіка та митна справа,
к.е.н., доцент
(вказати авторів, їхні посади, наукові ступені та вчені звання)

Програма погоджена:

Завідувач кафедри

на якій виконується освітній компонент

Андрій СОКОЛОВ

25. 08. 2026

Гарант освітньої програми:

Андрій КАРПЕНКО
(імя прізвище)

25. 08. 2026

Схвалено науково-методичною комісією факультету бізнес-технологій та економіки
(найменування факультету)

Протокол від « 22 » 08 20 26 року № 1

Голова науково-методичної комісії

Олена ВАСИЛЬСВА
(імя прізвище)

27. 08. 2026

1. Опис навчальної дисципліни

Загальна характеристика

Обов'язковий освітній компонент	
Рівень вищої освіти	Другий (магістерський) рівень
Ступінь вищої освіти	Магістр
Галузь знань	С Соціальні науки, журналістика, інформація та міжнародні відносини
Спеціальність	С1 Економіка та міжнародні економічні відносини
Обмеження щодо форм навчання	Без обмежень

Найменування показників	Характеристика навчальної дисципліни	
	денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів	4	
Модулів	1	1
Змістових модулів	2	2
Семестр	1	1
Загальна кількість годин	120	
з них аудиторних:	48	12
лекції	32	6
практичні	16	6
лабораторні	-	-
семінарські	-	-
з них самостійної роботи:	72	108
Занять на тиждень на тиждень	3	12
Індивідуальні завдання	-	
Форма контролю	екзамен	
Курсова робота (проєкт) (загальний обсяг)	-	

2. Мета навчальної дисципліни

Метою навчальної дисципліни «Митне адміністрування та політика протекціонізму» є формування у студентів системних знань та глибокого розуміння стратегічних засад державного управління у митній сфері, механізмів формування та реалізації митної політики, а також опанування інструментарію протекціонізму для захисту національних економічних інтересів. Курс спрямований на підготовку фахівців, здатних аналізувати складні процеси міжнародної торгівлі, обґрунтовувати ефективні управлінські рішення в системі митних органів, забезпечувати економічну безпеку держави та сприяти гармонізації митного адміністрування України зі стандартами Європейського Союзу.

3. Завдання вивчення дисципліни

Основними завданнями навчальної дисципліни є: формування системного розуміння сутності, принципів та інституційної моделі сучасного митного адміністрування; вивчення теоретичних основ та сучасних проявів політики протекціонізму в системі міжнародної торгівлі; опанування нормативно-правової бази та міжнародних стандартів, що визначають діяльність митних адміністрацій; дослідження механізмів застосування тарифних, нетарифних та адміністративних інструментів регулювання зовнішньоекономічної діяльності; розвиток здатності аналізувати митні ризики та роль митної системи у забезпеченні національної економічної безпеки в умовах глобальних криз; вивчення міжнародного досвіду митного адміністрування та стратегічних напрямів європейської інтеграції України в митній сфері; формування критичного мислення щодо балансу між заходами державного контролю та сприянням міжнародній торгівлі.

4. Пререквізити і постреквізити навчальної дисципліни

Пререквізити: не передбачено.

Постреквізити: отримані в межах дисципліни «Митне адміністрування та політика протекціонізму» знання є основою для вивчення дисципліни «Сучасна практика митних процедур».

5. Характеристика навчальної дисципліни

У результаті вивчення навчальної дисципліни «Сучасна практика митних процедур» у поєднанні з іншими дисциплінами (згідно матриці відповідності програмних компетентностей компонентам освітньої програми) у студентів будуть сформовані:

Фахові компетентності:

1. Здатність розробляти та аналізувати моделі розвитку національних економік і визначати їхню роль у сучасній світогосподарській системі.

2. Здатність аналізувати й оцінювати геоекономічні стратегії країн з позиції національних економічних інтересів.

3. Здатність аналізувати глобальні економічні, екологічні та соціальні виклики, інтегрувати принципи сталого розвитку у практику міжнародної економічної та митної діяльності з урахуванням міжнародних ініціатив та нормативів.

4. Здатність орієнтуватися у процедурах митного оформлення та здійснювати аналіз і супровід зовнішньоекономічних операцій з урахуванням митних вимог національного та міжнародного законодавства.

5. Здатність аналізувати механізми митного регулювання та оцінювати вплив політики протекціонізму на національну економіку та зовнішньоекономічну діяльність в умовах глобальних змін.

Очікувані результати навчання з дисципліни (у поєднанні з результатами інших дисциплін згідно матриці забезпечення програмних результатів навчання відповідними компонентами ОП):

1. Досліджувати й аналізувати моделі розвитку національних економік та обґрунтовувати заходи досягнення їх стратегічних цілей в умовах трансформації світогосподарських відносин.

2. Визначати геоекономічні стратегії країн та їхні регіональні економічні пріоритети з урахуванням національних економічних інтересів і безпекової компоненти у контексті глобальних проблем людства й асиметричності розподілу світових ресурсів.

3. Визначати вплив глобальних тенденцій та викликів на розвиток міжнародної торгівлі та митної політики, інтегрувати принципи сталого розвитку у міжнародну економічну та митну діяльність.

4. Застосовувати процедури митного оформлення та оцінювати відповідність зовнішньоекономічних операцій митним вимогам.

5. Оцінювати вплив митного регулювання та інструментів протекціонізму на економіку і формувати пропозиції щодо їх удосконалення.

6. Зміст навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Теоретичні основи митної політики та інституційна модель адміністрування

Тема 1. Митна політика держави: сутність, цілі та інструменти. Поняття та економічна сутність митної політики. Місце митної політики у системі державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Цілі, принципи та функції митної політики. Взаємозв'язок митної, торговельної, податкової та промислової політики. Митна політика як інструмент забезпечення економічних інтересів держави. Суб'єкти формування та реалізації митної політики. Механізм державного регулювання зовнішньої торгівлі. Тарифні, нетарифні та адміністративні інструменти митної політики. Вплив митної політики на імпорт, експорт, виробництво та споживання. Критерії оцінювання результативності митної політики.

Тема 2. Політика протекціонізму в системі міжнародної торгівлі. Сутність протекціонізму та його роль у державному регулюванні торгівлі. Основні теорії та аргументи на користь протекціоністської політики. Види та форми протекціонізму. Економічні ефекти торговельних обмежень для виробників, споживачів і держави. Протекціонізм та лібералізація торгівлі: сучасний баланс. Тарифний і нетарифний протекціонізм. Прихований протекціонізм та технічні бар'єри у міжнародній торгівлі. Антидемпінгові, компенсаційні та спеціальні захисні заходи. «Зелений», цифровий та стратегічний протекціонізм. Протекціонізм в умовах глобальних криз, війни та геоекономічної конкуренції.

Тема 3. Митне адміністрування: концепція, принципи та інституційна модель. Поняття, сутність і економічний зміст митного адміністрування. Митне адміністрування як механізм реалізації митної політики. Принципи ефективного митного адміністрування. Баланс державного контролю та сприяння міжнародній торгівлі. Інституційна структура митного адміністрування в Україні. Розподіл повноважень між органами державної влади у митній сфері. Взаємодія митних органів із бізнесом та іншими державними інституціями. Міжнародна кооперація митних адміністрацій. Міжнародні стандарти ефективного митного адміністрування.

Тема 4. Митні органи та ризик-орієнтоване митне адміністрування. Місце та роль митних органів у системі державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Функції митних органів: фіскальна, регуляторна, безпекова, правоохоронна та сервісна. Митні органи як інструмент реалізації економічних інтересів держави та захисту внутрішнього ринку. Взаємодія митних органів із суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності, громадянами та державними інституціями. Суспільна роль, прозорість та підзвітність митних органів. Сутність та класифікація ризиків у митній сфері. Ризик-орієнтований підхід як принцип сучасного митного адміністрування. Ідентифікація, оцінювання та прогнозування митних ризиків. Баланс між управлінням ризиками, митним контролем та сприянням міжнародній торгівлі. Роль аналітики даних і постконтролю в управлінні митними ризиками.

Змістовий модуль 2. Ефективність адміністрування, міжнародний досвід та стратегічні пріоритети

Тема 5. Економічна ефективність митного адміністрування. Фіскальна роль митних платежів у державних фінансах. Митні платежі як інструмент регулювання зовнішньої торгівлі. Вплив митного оподаткування на економічну поведінку суб'єктів ЗЕД. Взаємозв'язок митних надходжень, торговельних потоків і конкурентоспроможності. Оцінювання фіскальної та регуляторної ефективності митної політики. Адміністративні витрати держави та суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності. Час і вартість проходження митного кордону як економічні показники. Вплив митного адміністрування на логістику та міжнародну торгівлю. Показники ефективності митних адміністрацій. Концепція trade facilitation та оптимізація митного адміністрування.

Тема 6. Міжнародний досвід митного адміністрування. Моделі організації митних адміністрацій у різних країнах. Митне адміністрування США, Канади та Великої Британії. Досвід країн Азії у модернізації митного адміністрування. Досвід інших країн у реформуванні митної справи. Порівняльна оцінка моделей митного адміністрування. Інституційна автономія, підзвітність і професійна спроможність митних адміністрацій. Можливості адаптації зарубіжного досвіду в Україні.

Тема 7. Митне адміністрування в умовах європейської інтеграції. Основні принципи митної політики та адміністрування Європейського Союзу. Інституційна архітектура митного союзу ЄС. Єдине митне середовище та уніфікація митного адміністрування. Баланс митного контролю, безпеки та сприяння торгівлі в ЄС. Сучасні напрями реформування митної системи ЄС. Європейська інтеграція як фактор трансформації митної політики України. Гармонізація законодавства та адміністративних практик України з ЄС.

Інституційне зближення митних адміністрацій України та ЄС. Адаптація європейських стандартів митного адміністрування в Україні. Виклики та перспективи інтеграції України до митного середовища ЄС.

Тема 8. Митна політика та адміністрування в умовах економічної безпеки. Взаємозв'язок митної політики та економічної безпеки. Митна безпека як складова національної економічної безпеки. Захист внутрішнього ринку та стратегічних секторів економіки. Протидія контрабанді, митним правопорушенням і ухиленню від сплати митних платежів. Митне адміністрування в умовах воєнних та кризових загроз. Трансформація ролі митної адміністрації в сучасній економіці. Поєднання протекціонізму, торговельної лібералізації та економічної безпеки. Підвищення інституційної спроможності митної адміністрації. Стратегічні напрями модернізації митного адміністрування України. Митна політика України в контексті післявоєнного відновлення та європейської інтеграції

7. Орієнтовний розподіл навчального часу

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		лк	пр	лаб	інд	с.р.		лк	пр	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
МОДУЛЬ 1												
Змістовий модуль 1 Основи митного регулювання та митні процедури												
Тема 1. Митна політика держави: сутність, цілі та інструменти	15	4	2	-	-	9	15	0,5	0,5	-	-	14
Тема 2. Політика протекціонізму в системі міжнародної торгівлі	15	4	2	-	-	9	15	1	1	-	-	13
Тема 3. Митне адміністрування: концепція, принципи та інституційна модель	15	4	2	-	-	9	15	1	1	-	-	13
Тема 4. Митні органи та ризик-орієнтоване митне адміністрування	15	4	2	-	-	9	15	0,5	0,5	-	-	14
Разом за змістовим модулем 1	60	16	8	-	-	36	60	3	3			54
Змістовий модуль 2 Цифровізація, євроінтеграція та митна безпека												
Тема 5. Економічна ефективність митного адміністрування	15	4	2	-	-	9	15	0,5	0,5	-	-	14
Тема 6. Міжнародний досвід митного адміністрування	15	4	2	-	-	9	15	0,5	0,5	-	-	14
Тема 7. Митне адміністрування в умовах європейської інтеграції	15	4	2	-	-	9	15	1	1	-	-	13
Тема 8. Митна політика та адміністрування в умовах економічної безпеки	15	4	2	-	-	9	15	1	1	-	-	13
Разом за змістовим модулем 2	60	16	8	-	-	36	60	3	3	-	-	54
Усього годин	120	32	16	-	-	58	120	6	6	-	-	108

8. Види навчальних занять та їх орієнтовний зміст

№ з/п	Тема	Вид занять	Орієнтовний зміст
1.	Митна політика держави: сутність, цілі та інструменти	<i>практичні</i>	Усне опитування; виконання письмової роботи; тестування.
2.	Політика протекціонізму в системі міжнародної торгівлі	<i>практичні</i>	Усне опитування; виконання письмової роботи; тестування.
3.	Митне адміністрування: концепція, принципи та інституційна модель	<i>практичні</i>	Усне опитування; виконання письмової роботи; тестування.
4.	Тема 4. Митні органи та ризик-орієнтоване митне адміністрування	<i>практичні</i>	Усне опитування; виконання письмової роботи; тестування.
5.	Економічна ефективність митного адміністрування	<i>практичні</i>	Усне опитування; виконання письмової роботи; тестування.
6.	Міжнародний досвід митного адміністрування	<i>практичні</i>	Усне опитування; виконання письмової роботи; тестування.
7.	Митне адміністрування в умовах європейської інтеграції	<i>практичні</i>	Усне опитування; виконання письмової роботи; тестування.
8.	Митна політика та адміністрування в умовах економічної безпеки	<i>практичні</i>	Усне опитування; виконання письмової роботи; тестування.

9. Форми та методи контролю

Форми контролю: поточний, проміжний (рубіжний) та підсумковий (семестровий).

Методами контролю є: усне опитування, перевірка письмових робіт, перевірка словника основних термінів, тестування, а також методи самоконтролю і самооцінки.

10. Критерії оцінювання результатів навчання

Система оцінювання студентів денної форми навчання

Результати навчання здобувача (підсумковий результат) оцінюються за стобальною шкалою:

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Визначення
90 – 100	Повно та ґрунтовно засвоїв всі теми навчальної програми, повністю виконав усі завдання з кожної теми.
85-89	Недостатньо повно та ґрунтовно засвоїв окремі питання програми дисципліни, отримав не менше 85% максимальної кількості балів за обов'язкові види робіт з кожної теми.
75-84	Недостатньо повно та ґрунтовно засвоїв окремі питання програми дисципліни, отримав не менше 75% максимальної кількості балів за обов'язкові види робіт з кожної теми.
70-74	Недостатньо повно та ґрунтовно засвоїв окремі питання програми дисципліни, отримав не менше 70% максимальної кількості балів за обов'язкові види робіт з кожної теми.
60-69	Недостатньо повно та ґрунтовно засвоїв окремі питання програми дисципліни, отримав не менше 60% максимальної кількості балів за обов'язкові види робіт з кожної теми.
35-59	Не засвоїв більшості тем навчальної програми, отримав не менше 35% максимальної кількості балів за обов'язкові види робіт з кожної теми.
1-34	Не засвоїв більшості тем навчальної програми, отримав менше 35% максимальної кількості балів за обов'язкові види робіт з кожної теми.

Отримання позитивної оцінки передбачає отримання позитивних оцінок за всіма визначеними силабусом (програмою освітнього компонента) обов'язковими видами поточного та проміжного контролю. Позитивною оцінкою з кожного обов'язкового виду поточного та проміжного контролю є результат не менший 60 % від максимальної кількості балів за відповідний вид контролю.

Для забезпечення вимірюваності критеріїв оцінювання поточного та проміжного контролю застосовується бальна шкала.

Обов'язкові види робіт, що підлягають оцінюванню:

- робота студента на практичних заняттях та/або письмове виконання поточних завдань з кожної теми (поточний контроль) – максимальна оцінка 64 бали (8 занять по 8 балів);

- тестування за першим модулем (проміжний контроль) – максимальна оцінка 10 балів;

- тестування за другим модулем (проміжний контроль) – максимальна оцінка 10 балів;
- підготовка словника основних термінів дисципліни – максимальна оцінка 16 балів.

Робота на практичних заняттях та/або письмове виконання поточних завдань з кожної теми оцінюється за 8-бальною системою:

Бали	Критерії оцінювання
7–8	Відмінне розуміння матеріалу, глибокі аргументовані відповіді. Повністю самостійне, логічне, структуроване та глибоко обґрунтоване виконання. Відсутність помилок, дотримання академічної доброчесності.
5–6	Добре розуміння матеріалу, правильні аргументовані відповіді. Самостійне виконання, логічна структура, хороше обґрунтування, незначні неточності, дотримання академічної доброчесності.
3–4	Базове розуміння матеріалу, правильні, але поверхневі відповіді. Виконання з елементами самостійності, загалом логічна відповідь, окремі помилки, дотримання академічної доброчесності.
1–2	Фрагментарне розуміння, слабкі та недостатньо аргументовані відповіді. Низька самостійність, слабка структура та обґрунтування, багато помилок, дотримання академічної доброчесності..
0	Поверхнєве або відсутнє розуміння, неправильні відповіді. Відсутність самостійності (списування), нелогічна відповідь, грубі помилки, значні порушення академічної доброчесності.

Підчас оцінювання словника основних термінів дисципліни оцінюються повнота, правильність, змістовність визначень і системність роботи.

Критерії оцінювання словника основних термінів дисципліни

Кількість балів	Критерії оцінювання
14–16 балів	Словник містить повний або майже повний обсяг основних термінів (7–10 визначень з кожної теми). Визначення є правильними, змістовними, чіткими та відповідають науковій термінології курсу. Терміни розкрито самостійно, без суттєвих змістових помилок. Оформлення акуратне, текст розбірливий.
11–13 балів	Словник містить більшість необхідних термінів (переважно 7–10 з кожної теми). Основна частина визначень правильна та відповідає змісту курсу, однак окремі визначення є неповними, надто стислими або містять незначні неточності. Загалом понятійний апарат дисципліни засвоєно належним чином.
8–10 балів	Словник містить неповний набір термінів або нерівномірно охоплює теми курсу. Частина визначень правильна, проте окремі є поверховими, неповними або містять змістові неточності. Є окремі пропуски важливих понять. Робота демонструє базове, але недостатньо системне засвоєння понятійного апарату.
5–7 балів	Словник містить значну кількість пропусків (менше 7 термінів з окремих тем) та/або значну частину визначень сформульовано неточно. Наявні суттєві змістові помилки, надмірно загальні або формальні визначення. Поняття курсу засвоєні фрагментарно.

1–5 балів	Словник виконано частково, охоплено лише окремі теми або наведено недостатню кількість термінів. Частина визначень неправильна, неповна або не відповідає змісту дисципліни. Робота свідчить про низький рівень засвоєння основного понятійного апарату курсу.
-----------	--

Критерії оцінювання знань студентів заочної форми навчання

Під час підсумкового контролю враховуються наступні види робіт та відповідні критерії:

- підготовка та захист контрольної роботи – 70 балів;
- тестування – 30 балів.

Критерії оцінювання контрольної роботи:

Бали	Критерії оцінювання
60–70	Відмінне виконання: повна, правильна і глибока відповідь. Ідеальне оформлення відповідно до вимог. Відмінне розуміння матеріалу при захисті, чіткі та аргументовані відповіді на додаткові запитання.
45–59	Добре виконання: правильна та достатньо повна відповідь. Невеликі неточності або незначні прогалини. Оформлення відповідає вимогам. При захисті студент добре орієнтується в матеріалі.
30–44	Задовільне виконання: відповідь у цілому правильна, але неповна або з помітними неточностями. Оформлення має недоліки. При захисті студент демонструє базове розуміння матеріалу.
16-29	Незадовільне виконання: значні помилки, неповна відповідь, слабе обґрунтування. Оформлення не відповідає вимогам. При захисті – слабе розуміння теми.
1–15	Неприйнятне виконання: грубі помилки, відсутність повноти відповіді, значні порушення оформлення та академічної доброчесності. При захисті студент не орієнтується в матеріалі або не може відповісти на запитання.

Якщо студент з будь-якої поважної причини не виконав умов набору балів за період вивчення, він має змогу під час заліково-екзаменаційної сесії скласти іспит через систему Moodle.

11. Політика курсу

Під час навчання студенти зобов'язані дотримуватися академічної доброчесності:

- самостійно виконувати навчальні завдання, завдання поточного та підсумкового контролю;
- дотримуватися норм законодавства про авторське право;
- приймати активну участь у навчальному процесі;
- не запізнюватися на заняття, не пропускати заняття без поважних причин;
- самостійно і своєчасно вивчати матеріал пропущеного заняття;
- давати достовірну інформацію про результати власної навчальної діяльності.
- бути терпимим і доброзичливим до однокурсників та викладачів.

12.Методичне забезпечення

1. Конспект лекцій – <https://moodle.zp.edu.ua/course/view.php?id=9323>

13.Перелік навчальної, наукової та довідкової літератури

1. Батанова Л.О., Карпенко Г.Л., Коваль Н.О. Адміністрування митних платежів: навчально-методичний посібник (для студентів денної та заочної форм навчання). Чернівці, 2018. 88 с.
2. Герчаківський С.Д. Митне адміністрування. Навчально-метод. посібник. Тернопіль : Вектор, 2020. 328 с.
3. Гребельник О.П. Митна справа: 5-те вид. оновл. та доп. Київ: ЦУЛ, 2019. 400 с.
4. Гуцул І. А. Митна політика зарубіжних країн : навч. посіб. Тернопіль : ТНЕУ, 2018. 198 с.
5. Денисенко В. В. Правове забезпечення митної політики : міжнародноправові стандарти та українське законодавство : навч. посіб. Запоріжжя : ЗНТУ, 2018. 326 с.
6. Кормич Б. А., Коваль Н. О. Митне право: навчально-метод. посібн. Одеса : Фенікс, 2021. 132 с.
7. Кузьмін О.Е., Мельник О.Г., Терлецька В.О. Митна справа. Львів: Львівська політехніка, 2021. 240 с.
8. Митне адміністрування. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів III-IV рівнів акредитації / О. Б. Дем'янюк, С. Д. Герчаківський. Тернопіль:, ТНЕУ. 2016. 328 с.
9. Митна справа. Науковий практикум. [За ред. д.е.н., професора О. П. Гребельника. Ірпінь: Університет ДФС України, 2021. 227 с.
10. Сучасний стан та перспективи розвитку митних правовідносин в Україні: колективна монографія / за заг. ред. Д.В. Приймаченка. Дніпро: Видавничий дім «Гельветика», 2018. 272 с.

14.Рекомендовані інформаційні джерела

1. <https://customs.gov.ua/> (Офіційний сайт Державної митної служби України).
2. <https://zakon.rada.gov.ua/laws> (Офіційний сайт парламенту України).